

# ПРАВОТО КАТО ОРЪЖИЕ ЗА СПРАВЕДЛИВОСТ: МОЖЕ ЛИ ЗАКОНЪТ ДА ПРОМЕНИ ОБЩЕСТВОТО?

Тюлай Ахмедова

Студент I курс, Юридически факултет  
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

**Резюме:** Есето изследва как правото може да служи като средство за постигане на социална справедливост. Представена е историческата му роля в премахването на социални неравенства и се разглеждат съвременните предизвикателства като неравния достъп до правосъдие и дискриминационните закони. Подчертава се необходимостта от еволюиращо законодателство, което да отразява моралните ценности на обществото.

**Ключови думи:** право, справедливост, социални промени, законодателство, дискриминация, човешки права

## LAW AS A WEAPON OF JUSTICE: CAN LAW CHANGE SOCIETY?

Tyulay Ahmedova

Student, Faculty of Law  
Plovdiv University

**Abstract:** The essay explores how law can serve as a means to achieve social justice. It presents its historical role in eliminating social inequalities and examines contemporary challenges such as unequal access to justice and discriminatory laws. The need for evolving legislation that reflects the moral values of society is emphasized.

**Key words:** law, justice, social change, legislation, discrimination, human rights

### Увод

Правото и справедливостта са два фундаментални принципа, върху които се изгражда всяко общество. Още от древни времена човечеството е осъзнавало тясната връзка на справедливостта с правото и тяхното взаимно действие един върху друг. Справедливостта произтича от възприятието на външни и вътрешни фактори на отделната личност, казано с други думи – това е моралната правота на човека. Докато правото е система от правила и норми, уреждащи отношенията между субектите на правото като физически лица, юридически лица и др. Въпреки че, често се приемат като взаимосвързани, те невинаги съвпадат. Законите са създадени, за да регулират обществения ред, но могат ли те винаги да гарантират справедливост? Това поражда въпроса: доколко правото е отражение на справедливостта и кога едно общество трябва да се намеси, за да коригира законодателни несъвършенства? В това есе ще бъде изследвана връзката между правото и справедливостта, тяхната роля в обществото и борбата за социална справедливост, която възниква при конфликт между правото и справедливостта.

### Историческата роля на правото в борбата за социална справедливост

Още от създаването на правото то често е служило като инструмент за утвърждаване на социалните норми, играло е ключова роля в борбата срещу несправедливостта. В исто-

рически план редица законодателни промени били необходими, за да се премахнат дълбоко вкоренени неравенства, стремейки се към постигането на по-справедливо общество. Примери от историята за ролята на правото в борбата за социална справедливост са: отмяна на робството; борбата за граждански права; законодателни промени за равенство между половете и други.

- Отмяна на робството: робството е един от най-ярките примери за системна несправедливост, която била узаконена чрез правото в различни исторически периоди. Въпреки че, в продължение на векове робството е било прието като социална норма, постепенното изместване на погледа на обществото от теоцентризма към антропоцентризма, осъзнаването на човешките права и тяхното отстояване и моралните аргументи срещу експлоатацията водят до законодателни промени. Един от най-значимите примери е 13-ата поправка на Конституцията на САЩ (1865 г.), която слага край на робството в страната. Подобни процеси се наблюдават и в други държави, като пример може да бъде дадена и Великобритания, която забранява търговията с роби с Акта за премахване на робството от 1833 г. Тези законодателни реформи показват как правото може да бъде използвано за коригиране на социалната несправедливост, наложена в историята като морално допустимо.
- Борбата за граждански права: през Х век движението за граждански права се превръща в един от най-показателните примери за правото като средство за социална трансформация. В САЩ Законът за гражданските права от 1964 г. и Законът за правото на глас от 1965 г., провокирани от Движението за граждански права на Мартин Лутър Кинг, премахват правната дискриминация въз основа на раса и гарантират равен достъп до обществени услуги и избирателни права. Тези законодателни промени са пряко следствие от дългогодишни протести и обществен натиск, демонстрирайки как правото може да бъде променено, за да осигури по-голяма справедливост.
- Законодателни промени за равенство между половете: правата на жените също са били предмет на продължителна борба, при която законодателството е играло централна роля. В началото на Х век много страни започват да признават правото на жените да гласуват – първата държава, която го отстоява, е Нова Зеландия (1893 г.), а впоследствие и САЩ с 19-ата поправка (1920 г.). Освен политическите права, през втората половина на века редица закони гарантират равенство между половете в сфери като трудовото право, образованието и достъпа до ресурси. Доказателство за това е Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените (CEDAW) на ООН (1979 г.). Тя се превръща в ключов международен инструмент за насърчаване на равнопоставеността между половете.

### **Съвременни предизвикателства в борбата за справедливост**

Въпреки че, в исторически план правото е играло важна роля в борбата за справедливост, с въвеждането на закони невинаги успява да изкорени проблемите в обществото, които се опитва да реши. В днешни времена продължават да съществуват редица предизвикателства, които ограничават равенството и защитата на основните човешки права. Сред най-сериозните проблеми днес са неравният достъп до правосъдие, наличието на

дискриминационни закони и необходимостта от по-добра правна защита на малцинствата. Те ще бъдат представени в следващата част на това есе.

Един от най-големите проблеми в съвременните правни системи е, че не всички хора имат равен достъп до правосъдие. В много държави финансовото състояние, социалният статус и географското местоположение играят ключова роля в достъпа до правни услуги. Пречки на равноправния достъп са финансовите бариери, корупцията и неефективността на съдебната система на дадена държава и ниска грамотност на част от обществото. Тези препятствия създават бариера, от която се възползват управленческите органи и други, за да контролират обществото и да запазят своята власт над него.

Въпреки че, много държави са приели закони, защитаващи основните човешки права, в някои региони все още съществуват закони, които дискриминират определени групи. Показателни примери са правата на жените и трудовата дискриминация на жени, хора с увреждания и етнически малцинства. Въпреки борбата за правата на жените и приетите конвенции, в много страни тези права не са защитени от местното законодателство като пример може да се даде законодателството на Обединените арабски емирства, където дори в днешни дни съпругата не може да инициира развод.

Малцинствените групи често са изложени на правни, социални и икономически предизвикателства, които затрудняват пълноценната им интеграция в обществото. Законодателството има ключова роля в осигуряването на защита и равенство за тези групи. В някои страни етническите малцинства са подложени на системна дискриминация. Чрез международни закони и организации като Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) и Международния наказателен съд се защитават правата им. Съществуват много малцинства, освен етнически, като хората с увреждания, бежанците и др., като вътрешното законодателство на държавите се опитва да защити техните права, за хората с увреждания съществуват международни конвенции на ООН.

## Заклучение

Правото и справедливостта са неразривно свързани, но невинаги напълно съвпадат. Историята показва, че правото може да бъде мощен инструмент за постигане на социална справедливост, като това се е проявило в премахването на робството, борбата за граждански права и утвърждаването на равенството между половете. Въпреки тези постижения, съвременното общество продължава да се изправя пред предизвикателства като неравния достъп до правосъдие, дискриминационните закони и необходимостта от по-добра правна защита на малцинствата.

Правото се явява проводник на справедливост от страна на законодателя, но обществото е това, което утвърждава действието на правото над него и отговаря за налагането на социална справедливост. Обществото поставя летвата за справедливост спрямо своите морални устои. Ако то стои безучастно пред несправедливостта към част от народа или целия народ, то социална справедливост не би следвало да просъществува в това общество. Правото е оръжието, но обществото и управлението го насочват и използват за налагане на справедливост.